

SD 28/9/99

14

TILL OLLE TÖRNQVIST

KOMMENTAR/ÖSTTIMOR

Folkliga aktioner är det enda som biter

Så var det kris igen, i Östtimor och Indonesien. Vad gick fel? Finns det någon lösning? Vilka krafter är i rörelse och hur kan de påverkas? Vi i små länder måste kunna agera via FN. Dess brist på alternativa planer när milisen gick till anfall var oerhörd. Men i övrigt hade faktiskt alla, även självständighetsrörelsen, enats om att trotsa riskerna och gripa det unika tillfälle som uppstod då Habibie ville byta Östtimor mot internationellt stöd. Så låt oss diskutera "dagens sanning" istället - att FN utan hinder borde ha kunnat sanktionera väpnad intervention när helvetet bröt ut men att Kina och andra u-länder är emot.

Så kan man säga. Men det var USA som godkände Indonesiens ockupation, Australien som erkände dess annektering, Sverige (bl a) som prioriterade affärer i Suhartos Indonesien, och hela Väst som knäsatte principen att inte ingripa ens mot folkmord genom att hålla rödakhmer-regimen under armarna.

Visst visar Östtimor att katastrofbistånd borde vara lika självklart när folk terroriseras och mördas som när de svälter och dör. Men grundbulten är väl ändå om en intervention kan stärka de demokratiska krafter som måste kunna ta ledningen? Förutsatt att vi inte vill göra större delen av världen till västerländska protektorat med FN-soldater i varenda buske. Själv menar jag att ett väpnat ingrepp utan Jakartas medgivande skulle gjort det möjligt för dess militär och milis att förvandla terror och mord till ett nationellt försvarskrig, eliminera självständighetsrörelsen och återinföra auktoritärt styre i Indonesien utan att ens modiga studenter förmått gå emot.

Lyckligtvis kunde inte Väst starta krig, så demokraterna kunde stå emot militären. Om nu hjälp när folk och om Xanana Gusmao kan inleda sin försoningspolitik är problemet mest att milisen får en fristad på västra Timor, att ca 150 000 flyktingar är strandsatta där och att alla övergrepp måste utredas och dömas. Därmed är vi åter i krisens Indonesien. Tills i fredags såg det riktigt illa ut. Militären hetsade fram extrem nationalism och drev igenom en lag som möjliggjorde en konstitutionell statskupp om de och presidenten ansåg att folk protesterade för mycket. På sikt skulle militären kunna bevara sin makt antingen genom att bilda en konservativ allians med den starkaste presidentkandidaten Megawati eller genom att "rädda nationen" från protester om Habibie ändå skulle bli vald till president. Så i diplomat- och affärskretsar (och bland de forskare som lever på dem) hette det som vanligt, att nu fick man inte trycka på för hårt för då kunde allt gå över styr.

Lyckligtvis grep studenterna in istället. De borde få kollektivt fredspris! Ännu en gång var det de och några reformpolitiker som räddade den gryende indonesiska demokratin på det enda sätt som biter - handfasta folkliga aktioner. Militären och dess lierade retirerade. Naturligtvis är det en tillfällig respit. Men det är så här det måste gå till. För de mäktiga i Indonesien är reell demokrati lika farligt som att mista äganderätten och då fordras det rejält tryck. Det vore tacknämligt om "det internationella samfundet" äntligen ville lära sig det.

För det är inte första gången. Det var inte ekonomisk kris och förhandlingar som fick eliten att dumpa Suharto utan studentprotester och upplopp - i brist på en stark demokratirörelse. Sedan negligerades demokratirörelsen igen, så det blev varken övergångsregering eller militär reträtt. Slutligen skapade de väststödda valen just det politiska vakuum och det utrymme för militären som beredde vägen för katastrofen på Östtimor och de förnyade angreppen mot demokratin i Indonesien: viktiga problem som protester i provinserna fick inte plats i det politiska systemet utan hänvisades till militären och gatans parlament. Militären och gamla korporativa organisationer fick fortsatt politisk representation medan demokratirörelsen marginaliserades.

Det värsta är militären och våldet - det våld som Östtimor lärt oss alla hur det fungerar. Våldet blev etablerad statlig politik genom massakrerna 1965-66. Militär och milis agerade på samma sätt då som nu. Motsättningar och konflikter förvärras medvetet. Folk blir så rädda, både för för militären och för vandra (inklusive för dem som har anledning att ta hämnd), att militären till sist kan erbjuda beskydd och stabilitet och framstå som omistlig. Men på Östtimor tappade man kontrollen.

Indonesien påminner nästan om Tyskland efter världskriget och förintelsen, och definitivt om Sydafrika innan man gjorde upp med apartheidsystemet genom sin sannings- och försoningsprocess. Förträngning håller inte om det ska bli en rimligt stabil demokrati. Men det saknas en Nelson Mandela och ett ANC. Och när nu demokratirörelsen måste kunna återskapa den del av Sukarnos och Mohammad Hattas nationella projekt som byggde på frihet och rättvisa i motsats till auktoritärt styre plus xenofobi, så behöver man uppmuntran och stöd för just detta, inte rädsla för all slags nationalism parad med interventionism och eftergifter inför de styrande.

OLLE TÖRNQVIST
Professor i statsvetenskap och utvecklingsforskning
vid Oslo universitet